

Naturbruk er investering for framtida!

Naturbruk er investering for framtida - på våre offentlige naturbruksskoler i Innlandet får elevene solid teoretisk og praktisk læring, det gir mat på bordet og beredskap for folk flest!

Når ny skole- og tilbudsstruktur for Innlandet skal vedtas, er Innlandet Bondelag opptatt av å se på hva framtidens behov for kompetanse er i landbruksnæringa, og i det grønne næringslivet rundt bonden og hva slags skoletilbud som må til for å fylle disse behovene. Vi mener at det er svært viktig å være et **offensivt og attraktivt fylke**, og det har vi gode menneskelige og naturgitte ressurser for.

- **Innlandet er matregion nummer én.** Jordbruket i Innlandet sørger for tilførsler til slakterier, meierier, møller, potetindustri og pakkerier i hele fylket, som samlet gir en **stor verdiskaping og sysselsetting**. Jordbruket er en hjørnesten i mange av våre kommuner og lokalsamfunn. Jordbruksproduksjonene i Innlandet er helt avgjørende for landets matvareproduksjon og derved **matvareberedskap og selvforsyning**.
- **Innlandet er Norges grønne hjerte, og jord- og skogbruk er motorer i næringslivet i fylket.** Det er viktig at gode utdanningstilbud opprettholdes for landbruket som helhet, og at ikke jord- og skogbruk settes opp mot hverandre.
- Det er **grunnleggende viktig med kunnskapsbygging for å sikre matproduksjon og verdikjeden for mat**, ikke minst i forhold til et urolig verdensbilde, klimaendringer, teknologisk utvikling og dyrevelferd.

Økt selvforsyning og beredskap

Innlandet står for 30 prosent av Norges matproduksjon, og vi har en eventyrlig mulighet til å være den ledende drivkrafta bak kunnskapsutviklingen om framtidas landbruk og grønne næringer – vi har allerede en viktig posisjon. Stortinget har vedtatt at selvforsyningen skal opp til 50 prosent. Myndighetene fastslår at landbruket er en viktig del av totalforsvaret.

I ett av alternativene til skolestruktur, er Jønsberg foreslått nedlagt. Det går fram av saksutredningen at man ved dette grepet tar ned utdanningskapasiteten for agronomer i Innlandet, og at man mister tilbudet om husdyr- og plantekompetanse på Hedmarken. Landbruket og matproduksjonen i Innlandet og Norge vil tape på at kapasiteten på agronomutdanning blir mindre.

I Innlandet har vi lansert oss selv som nasjonal pilot innen matberedskap og forsvar. Punkt nummer én i beskrivelsen av denne piloten er økt produksjon på egne ressurser. Dette krever fullt trykk på utdanning av nye agronomer, og det rimer dårlig med at utdanningskapasiteten tas ned ved at ett av skolestedene legges ned.

Viktig verdiskaping

Innlandet er Norges viktigste matfylke, og jordbruksproduksjonen i Innlandet genererer svært stor verdiskaping gjennom ulike husdyr- og planteproduksjoner og komplette verdikjeder for disse. Verdikjedene omfatter hele kjeden fra avl og frøforedling, produksjon av kjøtt, mjølk og planter hos bonden og foredling via næringsmiddelindustri og fôrindustri.

Jordbruket gir grunnlag for totalt 15 500 arbeidsplasser i Innlandet.

Ytterligere faktatall finnes her: [Jordbruk i Innlandet | Statsforvalteren i Innlandet](#).

Ferske tall vil bli presentert i løpet av oktober.

Ikke minst har naturbruksskolene og generelt de videregående skolene helt sentral posisjon for utviklingen i lokalmiljøene i distriktet.

Ifølge NAVs Bedriftsundersøkelse 2024, er det nå for første gang registrert et stort behov for arbeidskraft innen bedrifter i bransjen «Jordbruk, skogbruk og fiske». Bedriftene svarer at de trenger 100 kandidater innen plante- og husdyrfag, og denne yrkesgruppen er dermed blant yrkene der det er varslet størst mangel kommende år. Dette er en helt ny utvikling. Rekruttering av kompetente ungdommer er avgjørende for å ivareta landbruket og lokalmiljøene i Innlandet.

Krav til kunnskap og tekniske ferdigheter

Innlandet Bondelag er opptatt av å sikre kunnskap og rekruttering for matproduksjon i framtida. Landbruket er i rivende utvikling, og det er stadig større krav til kunnskap og tekniske ferdigheter.

Naturbruksskolene i Innlandet bidrar til både teoretisk og praktisk læring, noe som er grunnleggende viktig for matproduksjonen i framtida. Framtidige gårdbrukere vil sannsynligvis fortsette spesialisering innen sin produksjon, noe som forutsetter en grunnleggende kompetanse.

Videre ser vi at framtidas gårdbrukere i større grad forventer mer fritid på linje med andre i samfunnet. Dette øker behovet for kompetente avløsere, særlig innen husdyrholdet. Innlandet har kompetansemiljøer som er verdensledende innen både dyre- og planteavl. Utdanningsinstitusjonene er også avgjørende for å kunne utvikle dette videre.

Ettertraktet arbeidskraft

Det gis agronomutdanning på Storsteigen i Alvdal, Lena-Valle i Østre Toten og Jønsberg i Stange. Det er god søkning til disse utdanningene, både som tilbud for ordinære elever og voksenagronom, og kandidatene derfra er ettertraktet i arbeidsmarkedet. Det er en erfaring at kandidater, som har en agronomutdanning som utgangspunkt for en høyere landbruksfaglig utdanning på bachelor- eller master-nivå, får en veldig god helhetlig forståelse.

I Innlandet er det **et stort behov** for kandidatene som kommer fra TIF/ arbeidsmaskiner. Et eksempel på dette, som er hentet fra Felleskjøpets avdelinger i Kongsvinger, Flisa, Hamar, Koppang og Tynset, er at de til enhver tid har behov for 5 lærlinger. De har 31 mekanikere i tillegg til folk på delelager. Når vi da vet at Felleskjøpet har avdelinger i hele Innlandet, samt at vi har en rekke andre maskinforhandlere som også trenger samme kompetanse, viser dette at behovet er stort. Disse elevene er svært attraktive fordi de har praktisk kjennskap til maskinene i drift på jordet, og de blir derfor hentet inn til lærlingplasser. Gode landbruksmekanikere er gull verdt for bønder – og attraktive i arbeidsmarkedet!

Det er også stort behov for rekruttering til matfagene. Det er viktig å stimulere ungdommen til å se muligheter innen hele verdikjeden for mat. Det kan være en idé å koble utdanningstilbud innen restaurant- og matfag tettere på de som produserer maten, for å utvikle en mer helhetlig forståelse for sammenhengene i verdikjeden for mat. Vi vet at det er ønske om 20-25 lærlinger i Innlandet bare innen industriell matproduksjon og kjøttfag. Det er derfor viktig å tilrettelegge utdanningstilbud, og gjøre tilbudet mer fleksibelt, for å fylle disse plassene.

Søkning og gjennomføringsgrad

Det har vært, og er gode søkertall på naturbruksskolene i Innlandet, og gjennomføringsgraden er også svært god. Dette sier oss at interessen er stor for å velge disse utdanningsløpene. Denne interessen vedvarer gjennom hele utdanningsløpet, noe som gjør at de aller fleste fullfører.

Vi vet at geografi har mye å si for utdanningsvalgene ungdommen tar. Det viser også at det er viktig å ha tilbud om naturbruk i alle deler av Innlandet. I Innlandet er det i dag 6730 foretak som søker produksjonstilskudd i jordbruket, og disse fordeler seg utover i hele fylket, fra flatbygder til fjellbygder. Storsteigen, Lena-Valle og Jønsberg ligger alle i viktige jordbruksområder med et stort omland i hver sine retninger. For rekruttering til landbruket i disse viktige regionene er det utrolig viktig at agronomutdanningene opprettholdes på hvert sted, og at kapasiteten på utdanningsløpet ikke tas ned.

Det er ikke minst gjort endringer i opplæringsloven som gir større muligheter for voksne til å søke plass i videregående skole. I landbruket har vi allerede en tradisjon for dette ved voksenagronom-utdanningene, som er et populært og svært viktig tilbud.

Geografi har betydning

De tre skolene som gir agronomutdanning i Innlandet i dag, har alle et stort omland med viktige jordbruksområder. Forskning viser at geografi er avgjørende for ungdommens utdanningsvalg (Kilde: [Utdanning, Distrikt | Geografi er med å bestemme hvilken utdanning du tar \(nasjonen.no\)](https://www.nasjonen.no)). Det vil være avgjørende for rekrutteringa til næringa at utdanningstilbudet fins i regionen, og vi mener tre skolesteder må opprettholdes.

Innlandet Bondelag mener at de eksisterende naturbruksskolene må utvikles gjennom godt faglig samarbeid og man bør også se på muligheten for mer spesialisering innen ulike fagfelt, f.eks. fjellandbruk, økologisk landbruk, avl, presisjonslandbruk, bioenergi mm. Her fins det også inspirasjon å hente i andre fylker, slik som Mære i Trøndelag. Det er også viktig å huske at det gjennom mange år har blitt bygd opp kompetansemiljøer som vanskelig lar seg erstatte.

Internat og trivsel på naturbruk

Trivsel virker inn på prestasjoner, trygghet likeså. Internat er en viktig trivsels- og trygghetsfaktor for de som kommer litt langveisfra. Naturbruksskolene i Innlandet har alle internat for sine elever, med ventelister. Dette er også en av suksesskriteriene bak høy gjennomføringsgrad.

Alle naturbruksskolene tilbyr tilrettelagt undervisning for elever med spesielle behov. Naturbruk er spesielt egnet for dette, da det er mye å spille på sammen med dyra og i naturen generelt. De lykkes, lærer, blir trygge og kan bidra med verdiskapning videre i livet. Dette er også en viktig investering for framtida.

Voksenagronom

Alle skolestedene som gir agronom-utdanning i Innlandet tilbyr også voksenagronom etter nasjonal modell. Siden oppstart i 2009 (Storsteigen i 2004) har 696 elever fullført utdanningen. Dette er et godt supplement til den videregående opplæringen for voksne som skal starte i næringa, men har en annen fagbakgrunn. Det gir god utnyttelse av fagmiljøene og bruk av skolested som også må benyttes i framtida.

Endringene i opplæringsloven betyr at flere voksne elever kan søke plasser i videregående skole. Hvor store endringer dette kan gi i elevtallet i positiv retning, er ikke vurdert i saksgrunnlaget fra fylkeskommunen. Som vist over, er landbruk allerede en attraktiv utdanningsvei for voksne elever.

Tre om erfaring med voksenagronomutdanningen som underbygger viktigheten av kunnskapsbygging for framtida i landbruket:

Simen Hveem – gårdbruker, Totenvika

«Jeg har lært mye mer om dyrehold, og det er svært viktig for dyrevelferden. Det har vært fint å møte andre og diskutere ulike problemstillinger. Ikke minst er det viktig med økonomikunnskap for å skape en lønnsom virksomhet, studiet har gitt meg et helhetsbilde og jeg vet nå hvor jeg skal lete for å finne svar.»

Anders Haugli - gårdbruker, Furnes

«Jeg har hatt veldig god nytte av å lære mer om gjødselplanlegginga og kalking. Det blir viktig å lære å tilpasse seg klimautfordringer.»

Jørn Kjetil P. Solbakken – gårdbruker, Tessanden

«Alt vi har vært innom på voksenagronomen har jeg hatt god nytte av, og det har gitt resultat på drifta. Jeg sier at det aldri er usunt å gå på skole. Jeg har fått mye ny og verdifull kunnskap om fjellandbruket.»

Kilde: Innlandet fylkeskommunes filmer om voksenagronom-utdanningen.

Landbruket er en del av det grønne skiftet

Innlandsstrategien for 2024 – 2028 er under utarbeidelse. Innlandsstrategien fastsetter visjon og gir retning og viser prioritert politikk for Innlandssamfunnet 2024-2028 der FNs bærekraftsmål legges til grunn.

I ny Innlandsstrategi, som skal vedtas, står visjon og langsiktige utviklingsmål fast og som blant annet sier:

Vi trenger en aktiv næringspolitikk for hele Innlandet, basert på:

- det grønne skiftet
- innovasjon og verdiskaping innenfor landbruk, teknologi og industri
- styrket selvforsyning ved satsing på Innlandets råvarer

Innlandsstrategien er et overordnet og viktig dokument for Innlandet som vedtas av fylkespolitikere og skal være gjeldende for fylket, lokalpolitikere og andre aktører i ulike partnerskap. Innlandet er det største landbruksfylket i Norge og er en betydelig bidragsyter for norsk matforsyning, men også for levende bygder, reiselivet og beredskap på et bredt felt.

Matforsyning blir ofte tatt som en selvfølge, også i offentlige planer, men de siste års hendelser har snudd noe på dette. Totalberedskapskommisjonen og Riksrevisjonen har satt sårbarheten på kartet, både når det gjelder tilgang til innsatsfaktorer, produksjon og transport, samt hva dette betyr for samfunnssikkerheten.

NATOs fjerde basiskrav sier: «Stabil mat- og vannforsyning». Matforsyning handler om mer enn tørrvarelager. Det handler om sikkerheten for en løpende matproduksjon, og at den opprettholdes i alle deler av fylket.

Det er helt avgjørende og grunnleggende for eventyrlige muligheter for Innlandet at vi beholder og videreutvikler Innlands-landbruket! Og en forutsetning for dette er at vi beholder og videreutvikler utdanninginstitusjonene.

Landbruks- og matkunnskap er livsviktig

Vi vet at det er synkende fødselstall og at dette vil føre til nedgang i antall elever som søker videregående skole, men vi vet også at det er behov for flere innen jordbruk og landbruksrelaterte næringer, og det trengs flere i hele verdikjeden for mat.

Naturbruksutdanningen er også en god balast til videre utdanning som for eksempel landbruksrådgiver, forskningstekniker, veterinær osv.

Ved å videreutvikle og styrke naturbruksskolene, vil man sikre god utvikling av landbruksnæringa som er helt avgjørende for levedyktige lokalsamfunn i Innlandet.

Vi ser også at tilbudet om agronomutdanning er et godt bidrag til å få flere gjennom et videregående utdanningsløp. Det å utvikle praktiske ferdigheter, oppleve mestring og ha muligheten til nær kontakt med dyr og natur bidrar positivt for mange som ellers sliter med å komme seg gjennom skolehverdagen. Det å bo på et internat kan også gi en kjærkommen mulighet til å oppleve regelmessighet og omsorg dersom det er mangelvare hjemme.

Naturbruk er investering for framtida!

Vedlegg: Svar på hørings spørsmål fra fylkeskommunen.

Spørsmål fylkeskommunen ønsker svar på i høringa:

- Opplevs fordelingen mellom studieforberedende og yrkesfag hensiktsmessig for å tilfredsstillere fremtidige behov i arbeidslivet?

Svar:

Næringsstrukturen i Innlandet tilsier at man bør prioritere de yrkesfaglige utdanningene. En fagarbeider kan enten gå direkte ut i arbeidslivet etter videregående opplæring, eller studere videre på høyere utdanning. Enten i kombinasjon med et påbyggingsår for videre studier på universitet/høyskole eller på fagskole. For landbrukets del er kompetansebehovet økende både i bredde og dybde. Agronomutdanninga favner både dem som skal drive egen gård, ansatte i primærproduksjon, framtidige veterinærstudenter, rådgivningsapparat, samt lærere og kunnskapsprodusenter innen landbruk. Selv om antall gårdsbruk er i nedgang, er det stort behov for avløsere og ansatt arbeidskraft, samt at det er begrenset hvor lite apparatet rundt bonden kan være. Både arbeidets art, krav fra myndigheter og forventninger fra samfunnet tilsier at kunnskapsbasert drift i landbruket er minst like viktig som i alle andre næringer.

- Hvordan sikre bredden innen studieforberedende opplæring, med hensyn til kreative utdanningsprogram?

Svar: *Besvares bedre av andre.*

- Hvordan kan vi tilrettelegge for borteboere bedre enn i dag? Spesifiser gjerne samarbeidstiltak i og med den enkelte vertskommune, hjemkommune, fylkeskommunen og eventuelt andre aktører.

Svar:

Naturbruksskolene har internater. Dette er et svært populært tilbud, der skolene har ventelister, og det er en suksessfaktor i forhold til trivsel og gjennomføringsgrad. Se også mer om dette i svaret på siste spørsmål.

- Hvordan kan fylkeskommunen best ivareta elevgrupper med særskilte behov i framtidig struktur, herunder elevene som i dag går på Nordstumboen?

Svar:

Det er krevende å peke ut et tilbud som erstatter Nordstumboen, men naturbruksskolene har allerede i dag mye tilrettelagt undervisning for elever som har ekstra behov. Overføring av et slikt tilbud til naturbruksskolene vil så vidt vi forstår kreve utvidelse av internat-tilbudet for å huse disse elevene.

- Hvordan kan samarbeidsavtalene med Trøndelag og Akershus fylkeskommuner styrkes slik at man bidrar til å ivareta nærhet til utdanningstilbud samt elevenes behov for skolemiljø med trivsel og sosial tilhørighet?

Svar:

Storsteigen vgs er en skole som allerede tar imot elever fra Trøndelag og kan være aktuell for elever som skal jobbe i fjellandbruket også i andre deler av landet/Østlandet. Ved ledig kapasitet kan de andre naturbruksskolene våre også avlaste andre fylker ved å ta imot elever fra for eksempel Akershus.

- Er det andre geografiske områder hvor det er aktuelt med slike samarbeid over fylkesgrenser og med konkrete skoler?

Svar: *Ikke på vårt fagområde.*

- Fylkeskommunen har allerede før strukturendring flere lokaler med kapasitet for mer/annen aktivitet. Høringsinstansene inviteres til å komme med innspill til alternativ bruk av fylkeskommunal eiendom i egen region.

Svar:

Alle de tre naturbruksskolene som tilbyr vg3 landbruk har også et tilbud om voksenagronom-utdanning, noe som fører til en ekstra utnyttelse av både skolebruket og lærerkreftene. Imidlertid har naturbruksskolene stort potensiale til å bli enda bedre utnyttet. Dette kan for eksempel være:

- ✓ *Levende laboratorium for uttesting av nye metoder og teknologi (jfr Fou-aktiviteten ved Mære landbruksskole i Trøndelag.*
- ✓ *Energiproduksjon på skolebruket f.eks. ved bruk av biogass.*
- ✓ *Samarbeid med grunnskoler om økt praktisk læring og/eller tilrettelegging for ungdom med særskilte behov.*
- ✓ *Læringsarena for barnehager og grunnskoler i nærområdet.*
- ✓ *Kurs og kompetansesenter for lokalt næringsliv.*

Vår oppfatning er at naturbruksskolene og Nordstumoen, med bygningsmassen som er bygd opp der, i liten grad eger seg som vanlige gårdsbruk.

- Ungt utenforskap er en økende utfordring. Det å ha fullført videregående opplæring har stor betydning for å sikre varig fotfeste i arbeidslivet. Hvordan bør den videregående skole- og tilbudsstrukturen utformes for å sikre at flere fullfører videregående opplæring?

Svar:

Vi ser at tilbudet om agronomutdanning er et godt bidrag til å få flere gjennom et videregående utdanningsløp. Det å utvikle praktiske ferdigheter, oppleve mestring og ha muligheten til nær kontakt med dyr og natur bidrar positivt for mange som ellers sliter med å komme seg gjennom skolehverdagen. Det å bo på et internat kan også gi en kjærkommen mulighet til å oppleve regelmessighet og omsorg dersom det er mangelvare hjemme.